

UiT Norges arktiske universitet

Handlingsplan for tilgjengelighet og tilrettelegging 2021 - 2024

Innholdsfortegnelse

1	Innledning og sammendrag	1
2	Handlingsplan for tilgjengelighet og tilrettelegging 2021-2024	6
2.1	Drivkraft i nord	6
2.2	Noen sentrale begreper	7
2.2.1	Fra funksjonshemming til funksjonsnedsettelse	7
2.2.2	Universell utforming og individuell tilrettelegging	8
2.3	Fokusområder	9
3	Fokus 1: Organisering og ansvarsfordeling ved UIT	9
3.1	Beskrivelse av tiltakene innen organisering og ansvarsfordeling	10
4	Fokus 2: Kompetanseheving og bevisstgjøring	12
4.1	Beskrivelse av tiltakene innen kompetanseheving og bevisstgjøring	12
5	Fokus 3: Utstyr og fysiske fasiliteter.....	15
5.1	Beskrivelse av tiltakene for utstyr og fysiske fasiliteter.....	15
6	Fokus 4: Universell Utforming av e-ressurser, web og sosiale medier.....	17
6.1	Beskrivelse av tiltakene for universell utforming av e-ressurser, web og sosiale medier.....	18
7	Fokus 5: Individuell tilrettelegging	19
7.1	Beskrivelse av tiltakene med individuell tilrettelegging	20
8	Vedlegg 1 – Lover, forskrifter og standarder	23
8.1	Lover og forskrifter	23
8.2	Krav og regelverk til IKT-løsninger	23
8.3	Norsk standard i forhold til universell utforming og IKT	23
8.4	Internasjonale «guidelines»	24

Forord

Her kan det være et forord fra rektor.

1 Innledning og sammendrag

Hensikten med tilgjengelighets- og tilretteleggingsarbeidet ved UiT Norges arktiske universitet er at:

- Læringsmiljøet for studenter skal være utformet etter prinsippet om universell utforming, slik at behovet for individuelle særordninger kan reduseres mest mulig. Læringsmiljøet inkluderer utforming av bygninger og uteområder, IKT og informasjon, samt studier og undervisning.
- Det skal gis individuell tilrettelegging til studenter i de tilfeller hvor universell utforming ikke er tilstrekkelig. Ved behov for individuell tilrettelegging skal det være et gjensidig forpliktende samarbeid mellom student, fagmiljø og sentrale enheter, slik at nødvendig og hensiktsmessig tilrettelegging blir gjennomført uten at det går på bekostning av faglige krav.
- Studenter som har behov for individuell tilrettelegging får likeverdig behandling, uavhengig av studie-, fakultets-, og campustilhørighet.

UiT Norges arktiske universitet skal legge til rette for inkludering av studenter og ansatte med ulik bakgrunn og ulike behov. For å oppnå likeverd og toleranse må universitetet utvikle kompetanse og rutiner for å håndtere forskjellighet og unngå ulike former for diskriminering. Arbeidet med tilgjengelighet og tilrettelegging må ha tiltak med uttalte mål, som er forankret i ledelsen på alle nivå.¹

Handlingsplanen og tiltakene er delt inn i fem deler:

- Fokus 1: Organisering og ansvarfordeling ved UiT Norges arktiske universitet
- Fokus 2: Kompetanseheving og bevisstgjøring
- Fokus 3: Utstyr og fysiske fasiliteter
- Fokus 4: Universell utforming av E-ressurser; Web og sosiale medier
- Fokus 5: Individuell tilrettelegging

¹ Denne handlingsplanen har overlappende tiltak med «Likestilling, mangfold og inkludering. Handlingsplan ved UiT Norges arktiske universitet 2020-2022» og er markert med henvisning til dette planverket.

Nedenfor presenteres en kortversjon av «Handlingsplan for tilgjengelighet og tilrettelegging 2021-2024» der tiltak og ansvar er synliggjort. Deretter følger en mer utførlig beskrivelse av handlingsplanen.

FOKUS 1: ORGANISERING OG ANSVARSFORDELING VED UiT	ANSVAR
1. Vedta handlingsplan for tilgjengelighet og tilrettelegging.	LMU
2. Handlingsplanen skal konkretiseres i årlige aktivitetsplaner og rapportere om arbeidet til LMU.	Enhetene, FUF, LMU
3. Sørge for klar og tydelig organisering av tilgjengelighets- og tilretteleggingsarbeidet ved UiT, herunder ansvarsfordeling og koordinering.	Universitetsledelsen
4. Etablere en rådgivende- og koordinerende instans som kan bistå fakultetene og øvrige ansvarlige enheter i arbeidet med universell utforming og tilrettelegging. Dette skal sikre likeverdig behandling av studenter med behov for individuell tilrettelegging, uavhengig av studie-, fakultets- og campustilhørighet.	FUF
5. Etablere et tilretteleggingsforum som gjennom kompetanseheving, erfaringsutveksling og problemløsning bidrar til likeverdig praksis av universell utforming og tilrettelegging for studenter, på tvers av fakultet.	FUF
6. Etablere nettverk for studenter og ansatte med funksjonsnedsettelse, jf. Likestilling, mangfold og inkludering. Handlingsplan for 2020 – 2022.	ORGØK
FOKUS 2: KOMPETANSEHEVING OG BEVISSTGJØRING	ANSVAR
1. Utarbeide en veileder om universell utforming (samarbeid mellom enhetene ved UiT).	FUF/ITA/BEA/RESULT/UB/HELPED
2. Gjennomføre en informasjonskampanje om universell utforming og individuell tilrettelegging rettet mot studenter, faglig og teknisk/administrativt ansatte for å øke kunnskap om feltet i	FUF

samarbeid med Norges arktiske studentsamskipnad, Studentparlamentet og foreninger.	
3. Undervisere skal ha kunnskap om universell utforming og kunne benytte digitale verktøy og tilgjengelig utstyr, jf. Likestilling, mangfold og inkludering, handlingsplan for 2020-2022.	Fakultetene/RESULT/HELPED
4. En etablert felles instans for universell utforming og tilrettelegging kartlegger behov og utarbeider kompetansehevende tiltak for ansatte i samarbeid med aktuelle aktører. Fakultet og institutt har ansvar for å melde inn kompetansebehov.	FUF
5. Oppdatere nettsiden «Tilrettelegging» med oversikt over utstyr, kontaktpersoner og ansvarsforhold (https://uit.no/tilrettelegging)	FUF
6. Etablere en nettside med informasjon og veiledning som imøtekommer spørsmål om universell utforming og tilrettelegging for både pedagogisk personale og administrativt ansatte.	FUF
7. Identifisere områder og tiltak som kan bidra til å fremme et godt psykososialt læringsmiljø for studenter med særlige behov i samarbeid med Studentsamskipnaden, Studentparlament og foreninger.	FUF
FOKUS 3: UTSTYR OG FYSISKE FASILITETER	ANSVAR
1. Sikre at universell utforming er i tråd med vedtatte retningslinjer med spesielt IKT-systemer i fokus, jf. Likestilling, mangfold og inkludering. Handlingsplan for 2020 – 2022.	BEA og ITA
2. Oppgradere og vedlikeholde AV-utstyret i auditorier, seminarrom og undervisningsrom slik at dette får digital tilkobling og oppfyller kravene til universell utforming.	ITA
3. Teleslynger og annet utstyr må sjekkes jevnlig og det må lages en oversikt over kontaktpersoner med ansvar for drift som gjøres kjent.	ITA/BEA
4. Alle automater, fysiske og digitale, som brukes på campusene skal oppfylle kravene til universell utforming (NS 110 22:2013). Dette gjelder blant annet UBs utlånssystem, rombooking og pullprint etc.	Alle
5. Det er behov for å forbedre karttjenesten (Mazemap) ved UiT for studenter som bruker rullestol. Karttjenesten bør også inkludere informasjon som markerte handicaptaletter, romegenskaper, teleslynger og annet utstyr for tilrettelegging.	BEA

6. Utarbeide en oversikt over hvilke typer tilrettelagte leseplasser som finnes ved de ulike campusene og hvem som har ansvar for dem.	UB
FOKUS 4: UNIVERSELL UTFORMING AV E-RESSURSER; WEB OG SOSIALE MEDIER	ANSVAR
1. Fra 1.januar 2021 stilles det krav til at alle IKT løsninger, både nye og gamle, skal være universelt utformet. Det innbefatter nettsider, applikasjoner og automater.	Universitetsledelsen
2. En arbeidsgruppe oppnevnes for å gjennomføre en koordinert gjennomgang av status på arbeidet med å implementere universelt utformede IKT-løsninger ved UiT, herunder e-ressurser, web og sosiale medier. Arbeidsgruppa bør være bredt sammensatt for å sikre at tjenester på tvers av de tradisjonelle administrative avdelingene ved UiT kan ses i sammenheng. Fakultetene, studentene og spesialtjenestene RESULT og HELPED må inkluderes i arbeidet.	Universitetsledelsen
3. Alle videoopptak som inneholder lyd skal være tekstet, eller det må finnes en tekstbeskrivelse som gjengir relevant lydinnhold i videoen.	RESULT, FUF, ITA
4. Alle UiT sine nettsider og plattformer for nettsider (Studentweb, Canvas, iKnowBase, WordPress og eventuelt andre nettløsninger) skal oppfylle kravene til universell utforming på nett (Oppfylle WCAG 2.0 kravene).	FUF, ITA
5. Digitale eksamensløsninger skal etterstrebe å få implementert universelt utformede løsninger (talesynteser, zoomtekst) slik at studenter med særskilte behov i størst mulig grad kan anvende samme løsninger som øvrige studenter.	FUF
6. Forsikre at materialene fra store e-bok leverandørene de leverer oppfyller kravene til universell utforming. Eventuelt se på nye mulige leverandører.	UB
FOKUS 5: INDIVIDUELL TILRETTELEGGING	ANSVAR
1. Alle studenter med særskilte behov har rett til en egnet individuell tilrettelegging av lærested, undervisning, læremidler og eksamen.	FUF

2. Gjennomføre en evaluering av arbeidet som i dag gjøres med individuell tilrettelegging, med tilbakemelding fra studenter og ansattes erfaringer med studentenes situasjon og utfordringer, for å sikre et godt grunnlag for beslutninger og utvikling av tilretteleggingsarbeidet.	FUF
3. Sikre likebehandling ved å etablere gode og felles rutiner for individuell tilrettelegging ved UiT.	FUF / Fellesfunksjon tilrettelegging
4. Etablere nettside om individuell tilrettelegging med tydelig, enkel og tilgjengelig informasjon til studenter.	FUF / Fellesfunksjon tilrettelegging
5. Veilede studenter som melder at de har behov for pedagogiske hjelpemidler slik at de vet hvor de må søke slik tilrettelegging.	UB/ Fakultetene/FUF
6. Løfte studenters utfordring til nasjonale instanser – finne nasjonale løsninger / krav.	Rektor

2 Handlingsplan for tilgjengelighet og tilrettelegging 2021-2024

Lik rett til utdanning er et bærende prinsipp i norsk utdanningspolitikk. Det betyr at alle skal ha like muligheter til utdanning uavhengig av faktorer som bosted, kjønn, kulturell bakgrunn og funksjonsvariasjoner.

Universell utforming og tilrettelegging er nedfelt i FNs konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Europarådet har egne resolusjoner om universell utforming for utdanninger og studenters rett til full deltagelse gjennom universell utforming. Regjeringens handlingsplan for universell utforming 2015 – 2019, som er forlenget til 2021, inneholder en rekke tiltak som er relevant for utdanningssektoren.

Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av en hovedløsning i de fysiske forholdene – inkludert informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) – slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse. Hovedprinsippet bak universell utforming er slik sett at behovet for individuell tilrettelegging skal reduseres, ved å forberede utformingen av undervisning og vurdering med dette for øye.

Vanligvis opereres det med fire hovedpunkter innen universell utforming:

1. Universell utforming av IKT
2. Universell utforming av læring
3. Universell utforming av bygg og uteområder
4. Universell utforming av tjenester

2.1 Drivkraft i nord

Alle studenter ved UiT Norges arktiske universitet skal oppleve et godt og inkluderende lærings- og studiemiljø (Jf. «Drivkraft i nord – strategi for UiT mot 2022»). Samtidig stiller endringer innen læringsfremmende teknologi, nye læringsformer og digitale eksamensformer universitetet overfor nye utfordringer i tilgjengelighets- og tilretteleggingsarbeidet. Blant annet vil fleksible og netbstøttede undervisningsformer og digitale eksamensformer kreve at løsningene tilfredsstiller kravene til universell utforming.

Hensikten med «Handlingsplan for tilgjengelighet og tilrettelegging 2021-2024» er å skape et inkluderende lærings- og studiemiljø ved UiT Norges arktiske universitet. Handlingsplanen

skal legge til rette for inkludering av studenter med ulike behov og funksjonsnedsettelse. For å oppnå likeverd og toleranse må universitetet utvikle kompetanse og rutiner for å håndtere forskjellighet og ulike former for diskriminering. Dette arbeidet må ha uttalte mål og være forankret i ledelsen på alle nivå. Denne handlingsplanen har overlappende tiltak med «Likestilling, mangfold og inkludering. Handlingsplan ved UiT Norges arktiske universitet 2020-2022» og er markert med henvisning til dette planverket.

Hensikten for tilgjengelighets- og tilretteleggingsarbeidet er at:

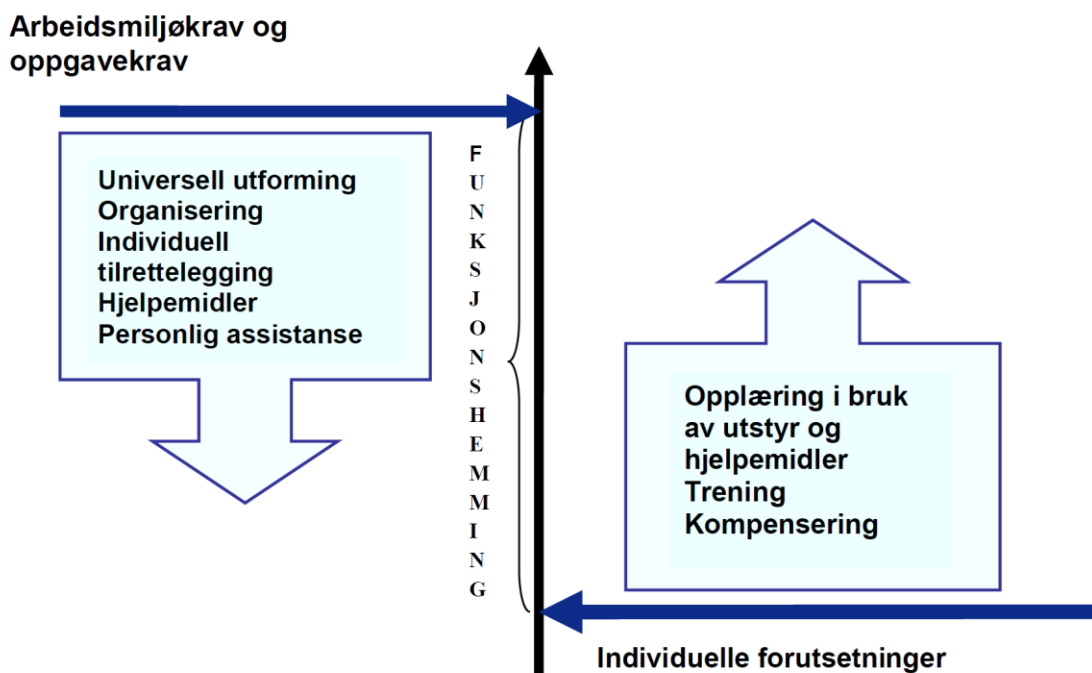
- Læringsmiljøet for studenter skal være utformet etter prinsippet om universell utforming, slik at behovet for individuelle særordninger kan reduseres mest mulig. Læringsmiljøet inkluderer utforming av bygninger og uteområder, IKT og informasjon, samt studier og undervisning.
- Det skal gis individuell tilrettelegging til studenter i de tilfeller hvor universell utforming ikke er tilstrekkelig. Ved behov for individuell tilrettelegging skal det være et gjensidig forpliktende samarbeid mellom student, fagmiljø og sentrale enheter, slik at nødvendig og hensiktsmessig tilrettelegging blir gjennomført uten at det går på bekostning av faglige krav.
- Studenter som har behov for individuell tilrettelegging får likeverdig behandling, uavhengig av studie-, fakultets-, og campustilhørighet.

2.2 Noen sentrale begreper

2.2.1 Fra funksjonshemming til funksjonsnedsettelse

Det er stor grad av enighet i at det kan oppstå et gap mellom individets forutsetninger og samfunnets krav. Slik sett kan funksjonshemming og funksjonsnedsettelse anses å oppstå i individets relasjon til krav, normer og forventninger knyttet til spesifikke situasjoner. Ved hjelp av tilrettelegging eller et hjelpemiddel, kan funksjonsnivået løftes slik funksjonsnedsettelsen utlignes i en gitt situasjon. Det er i avstanden mellom individets forutsetninger og omgivelsenes krav at funksjonshemminger oppstår.

Tidligere ble funksjonshemming sett på som en egenskap hos individet, hvor en ønsker å gjøre noe med forutsetningene hos den enkelte slik at de blir tilpasset samfunnet. De senere år er fokuset på at individer med funksjonshemming har en begrensning flyttet mer over mot begrensningene som ligger i hvordan samfunnet er bygd opp. Begrepsendringen har ført til at vi sier individet har funksjonsnedsettelse og at samfunnet har funksjons-hemmende barrierer.

2.2.2 Universell utforming og individuell tilrettelegging

Universell utforming er utforming av produkter, omgivelser, programmer og tjenester på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming. Universell utforming skal ikke utelukke hjelpemidler for bestemte grupper av mennesker med nedsatt funksjonsevne når det er behov for det.

UiT er pålagt, etter lov om likestilling og forbud mot diskriminering §17, å utforme læringsmiljøet etter prinsipper om universell utforming. Dette innebærer å ta i bruk universell utforming som strategi både ved utforming av:

- bygninger og uteområder (inkludert læringsarenaer)
- informasjon og IKT
- studier/undervisning
- tjenester (karriereveiledning, utveksling, tilrettelegging)

Når universell utforming ikke er tilstrekkelig skal UiT sørge for individuell tilrettelegging så langt det er egnet jf. lov om likestilling og forbud mot diskriminering §21.

2.3 Fokusområder

Med bakgrunn i disse hovedpunktene, regjeringens dokumenter knyttet til universell utforming og tilrettelegging innenfor Universitets og høyskolesektoren, lovverket, anbefalinger fra Universell og dialog med ulike aktører ved UiT er følgende fem fokusområder valgt som ramme for denne handlingsplanen:

- Fokus 1: Organisering og ansvarfordeling ved UiT Norges arktiske universitet
- Fokus 2: Kompetanseheving og bevisstgjøring
- Fokus 3: Utstyr og fysiske fasiliteter
- Fokus 4: Universell utforming av E-ressurser; Web og sosiale medier
- Fokus 5: Individuell tilrettelegging

3 Fokus 1: Organisering og ansvarsfordeling ved UiT

Det er behov for å avklare og sikre en god ansvarsfordeling og organisering i arbeidet med universell utforming og tilrettelegging ved UiT. Enhetene må holde seg oppdatert på hvilke krav til universell utforming som gjelder innenfor sitt område og bidra til kunnskapsdeling der dette er aktuelt innad i organisasjonen.

Innenfor sine arbeidsområder har enhetene ansvar for å kartlegge og fjerne hindringer for studenter med nedsatt funksjonsevne. Enhetene skal gjennom prioriteringer i budsjett og planer sørge for å kartlegge behov og følge opp oppgaver i Handlingsplanen. Rapportering av arbeidet med tilgjengelighet (universell utforming) og individuell tilrettelegging skal skje via et eget forum som i denne Handlingsplanen kalles Tilretteleggingsforum.

Foruten å tydeliggjøre og konkretisere ansvaret for Handlingsplan og aktivitetsplaner, foreslås det tre tiltak som sammen skal gi UiT en robust organisasjon i tilgjengelighets- og tilretteleggingsarbeidet:

1. Tydelig ansvarsfordeling. Det må være klart for alle parter hvilket ansvar de har.
2. En koordinerende og rådgivende instans for spørsmål knyttet til universell utforming og tilrettelegging.
3. Opprette Tilretteleggingsforum som et tverrfaglig forum som skal arbeide for kompetansedeling og likeverdig praksis på tvers av fakultetene i arbeidet med universell utforming og tilrettelegging for studenter.

I tillegg er det foreslått i «Handlingsplan for Likestilling, mangfold og inkludering 2020-2022», at det etableres et nettverk for studenter og ansatte med funksjonsnedsettelse (Jf. Likestilling, mangfold og inkludering. Handlingsplan for 2020 – 2022).

3.1 Beskrivelse av tiltakene innen organisering og ansvarsfordeling

Nedenfor følger en beskrivelse av tiltakene knyttet til organisering og ansvarsfordeling av arbeidet med tilgjengelighet og tilrettelegging.

Tiltak 1: Vedta handlingsplan for tilgjengelighet og tilrettelegging

Det må være klart hvem som er øverste ansvarlige for handlingsplanen og som i siste instans vedtar eller godkjenner denne.

Ansvar: LMU

Tiltak 2: Aktivitetsplaner

Handlingsplanen skal konkretiseres i årlige aktivitetsplaner. Dette for å sikre at det blir gjort gode prioriteringer i arbeidet med tilrettelegging og tilgjengelighet.

Ansvar: Enhetene, FUF og LMU

Tiltak 3: Klar og tydelig organisering av tilgjengelighets- og tilretteleggingsarbeidet

Sørge for klar og tydelig organisering av tilgjengelighets- og tilretteleggingsarbeidet ved UiT, herunder ansvarsfordeling og koordinering. Alle avdelinger og fakulteter ved UiT har et ansvar for universell utforming og tilrettelegging. Til dette ansvaret ligger:

- ansvar for å holde seg oppdatert på krav til universell utforming innen sitt område.
- bidra til kunnskapsdeling der det er aktuelt innad i organisasjonen.
- ansvar for å identifiser og fjerne barrierer som hindrer studenter med nedsatt funksjonsevne å studere.
- ansvar for å gjøre nødvendige prioriteringer i budsjett og planer knyttet til denne handlingsplanen.

Ansvar: Universitetsledelsen

Tiltak 4: Rådgivende og koordinerende instans for universell utforming og tilrettelegging

En rådgivende og koordinerende instans skal bistå fakultetene og øvrige ansvarlige enheter i arbeidet med universell utforming og tilrettelegging. Følgende oppgaver må løses:

- Det er behov for en koordinerende instans som tar vare på erfaringer og kompetanse innen tilretteleggingsarbeidet. Denne instansen bør ha høy kompetanse innen tilrettelegging for studenter med funksjonsnedsettelse.
- Rådgivende funksjon for fakultet og sentrale enheter, samt ha et pådriveransvar for oppfølging av Handlingsplanen.
- Kompetanseheving for studieveiledere innen universell utforming og tilrettelegging.
- Etablere sentrale tilbud, som kurs og grupper, til studenter med funksjonsnedsettelse, for å øke deres forutsetning for å mestre studiene.
- Ansvar for tilretteleggingsforum.

Ansvar: FUF

Tiltak 5: Etablere tilretteleggingsforum

Det etableres et tilretteleggingsforum som gjennom kompetanseheving, erfaringsutveksling og problemløsning bidrar til likeverdig praksis av universell utforming og tilrettelegging for studenter, på tvers av fakultet. Tilretteleggingsforumet rapporterer til LMU.

Tilretteleggingsforum skal:

- bidra til at den ansvars- og oppgavedelingen, samt fokusområdene som er vedtatt i denne Handlingsplanen følges opp.
- gjennom kompetanseheving, erfaringsutveksling og problemløsning bidra til likeverdig praksis på tvers av fakultet når det gjelder universell utforming og tilrettelegging for studenter.
- orientere LMU om arbeidet med tilgjengelighet og tilrettelegging som blir gjort på de ulike enhetene.

Studentrådgivinga hos Studentsamskipnaden og Velferdsansvarlig i Studentparlamentet skal ha en plass i Tilretteleggingsforumet

Ansvar: FUF

Tiltak 6: Nettverk av studenter og ansatte med funksjonsnedsettelse

Universitetsstyret har i «Handlingsplan for Likestilling, mangfold og inkludering 2020-2022» vedtatt at det etableres et nettverk for studenter og ansatte med funksjonsnedsettelse (Jf. Likestilling, mangfold og inkludering. Handlingsplan for 2020 – 2022). Det anbefales at dette nettverket behandler temaet tilrettelegging og tilgjengelighet. Ansvar for dette arbeidet er lagt til Orgøk.

Ansvar: Orgøk.

4 Fokus 2: Kompetanseheving og bevisstgjøring

Det er behov for økt kompetanse om universell utforming og individuell tilrettelegging for at de ulike enhetene skal kunne følge opp arbeidet med universell utforming og oppfølging av studenter med tilretteleggingsbehov. Ved å arbeide med kompetanseheving og bevisstgjøring, informasjon og kommunikasjon, vil UIT bidra til at studenter med nedsatt funksjonsevne får ta del i et åpent og inkluderende læringsmiljø. Kunnskap om hvilke utfordringer en student med funksjonsnedsettelse møter i studiehverdagen, vil bidra til å bryte ned stigma og fordommer blant medstudenter og administrativt og faglig ansatte.

Flere enheter ved UIT har kunnskap om universell utforming og kan være bidragsytere i forhold til hvordan dette implementeres i undervisning, vurdering/eksamen, IKT og fysiske fasiliteter. Et eksempel på dette er RESULT og HELPED, der for eksempel RESULT er ansvarlig for pedagogisk basiskompetanse. Også FUF og ITA har kompetanse på universell utforming innenfor sine ansvarsområder. Et eksempel på dette er Canvaskurset «Universell utforming i Canvas».

4.1 Beskrivelse av tiltakene innen kompetanseheving og bevisstgjøring

Tiltak 1. Veileder om universell utforming

Utarbeide en veileder om universell utforming. Det er viktig at enhetene (FUF, ITA, BEA, RESULT, UB, HELPED etc.) trekkes inn i dette arbeidet.

Ansvar: FUF/ITA/BEA/RESULT/UB/HELPED

Tiltak 2 Gjennomføre infokampanje om tilrettelegging (definere ut målgruppene)

Gjennomføre en informasjonskampanje om universell utforming og individuell tilrettelegging rettet mot studenter, faglig og teknisk/administrativt ansatte for å øke kunnskap om feltet i samarbeid med Norges arktiske studentsamskipnad og studentorganisasjonene. Målet er å øke kunnskap om universell utforming og tilrettelegging blant alle interessenter (Studenter, undervisningspersonale og administrative ansatte) ved å distribuere veilederen om universell utforming etc.

Ansvar: FUF

Tiltak 3. Kunnskap om universell utforming av undervisningen

Undervisere skal ha kunnskap om universell utforming av undervisningen og kunne benytte utstyr som er tilgjengelig i undervisningsrommene.

Hvis en skal nå dette målet over tid bør en legge inn universell utforming som et element i pedagogisk basiskompetanse. Det betyr at RESULT og HELPED bør involveres i dette arbeidet. I tillegg er det i dag tilgjengelig endel veiledende nettressurser som undervisningspersonalet kan benytte:

- Undervisningspersonale burde forventes å ha gjennomført nettkurset [«Universell utforming i Canvas»](#).
- Ansatte som jobber med formidling bør ha kjennskap til viktigheten av universell utforming av nettsider og bruke godkjente løsninger som er satt opp til å oppfylle [kravene fra DIFI](#) (Tilsynet for universell utforming av IKT, Digitaliseringsdirektoratet).
- Ansatte burde få rutinemessige kurs i bruk av teleslynge, Mazemap og andre fungerende løsninger og utstyr.

Ansvar: Fakultetene/RESULT/ HELPED

Tiltak 4. Kartlegging av behov og kompetansehevende tiltak

Tilretteleggingsforum (Jf. Tiltak 1.5) skal sammen med koordineringsinstansen (Jf. Tiltak 1.4) jobbe for å kartlegge behov og utarbeide kompetansehevende tiltak for ansatte i

samarbeid med aktuelle aktører, samtidig som fakultet/institutt har et eget ansvar for å melde inn kompetansebehov.

Ansvar: FUF

Tiltak 5 og 6: Lett tilgjengelig, tydelig informasjon!

En av utfordringene for studenter som har behov for tilrettelegging og studieadministrativt personell som jobber med tilrettelegging og universell utforming er å finne informasjon om utstyr, kontaktpersoner og ansvarsforhold. For undervisere og studieadministrativt personale som jobber med undervisning kan det være utfordrende å finne ressurser om universell utforming og tilrettelegging. Det er derfor behov for:

- Nettsiden «Tilrettelegging» skal oppdateres med oversikt over utstyr, kontaktpersoner og ansvarsforhold (<https://uit.no/tilrettelegging>)
- Å etablere en nettside med veiledning for både pedagogisk personale og administrativt personale i forhold til spørsmål knyttet til universell utforming og tilrettelegging.

Ansvar: FUF

Tiltak 7: Forbedringer av det psykososiale miljøet

Det psykososiale læringsmiljøet har stor betydning for studentene trivsel og læringsutbytte. Flere undersøkelser de senere årene viser at mange studenter opplever alvorlige psykiske symptomplager. Studentenes helse- og trivselsundersøkelse (SHoT) fra 2018 viser blant annet at tallene for psykiske symptomplager er høyere blant studenter enn for andre i samme alder. COVID-19 utbruddet i 2020 med tilhørende digital og hybrid undervisning kan ha bidratt til å forsterke dette situasjonsbilde.

Det foreslås derfor at det i løpet av perioden jobbes med å identifisere områder og tiltak som kan bidra til å fremme et godt psykososialt læringsmiljø for studenter med særlige behov i samarbeid med Studentsamskipnaden, Studentparlament og foreninger.

5 Fokus 3: Utstyr og fysiske fasiliteter

Alle studentarealer ved UiT er i utgangspunktet til felles bruk og det forutsettes at læringsmiljøet utformes etter prinsippet om universell utforming. Dette inkluderer utformingen av bygninger og uteområder. Dette vil redusere behovet for særordninger til et minimum. Det er ikke bare bygninger og uteområder som skal tilfredsstille kravene til universell utforming. Dette gjelder i like stor grad utstyr og fysiske fasiliteter, herunder IKT-systemer. I «Likestilling, mangfold og inkludering. Handlingsplan for 2020 – 2022» vektlegges det at det bør rettes spesielt fokus mot IKT-systemer. Dette omfatter i denne sammenhengen automater og utstyr i auditorier og andre undervisningsrom.

Med ‘automat’ menes maskin eller annen innretning som brukeren opererer alene for å kjøpe en vare eller få utført en tjeneste. Hensikten med selvbetjeningsautomater er at de som bruker den skal få utført tjenesten raskt og effektivt, uten assistanse. Universell utforming skal sikre at ingen stenges ute fra å bruke slike løsninger.

5.1 Beskrivelse av tiltakene for utstyr og fysiske fasiliteter

Tiltak 1. Universell utforming i henhold lover og retningslinjer med spesielt fokus på IKT-systemer

I «Likestilling, mangfold og inkludering. Handlingsplan for 2020 – 2022» som er vedtatt av Universitetsstyret, legges det til grunn at universell utforming skal gjennomføres ved UiT i tråd med vedtatte retningslinjer² med spesielt fokus på IKT-systemer. Foruten bygninger, utearealer og fysiske fasiliteter innbefatter dette også IKT-utstyr knyttet til auditorier og undervisningsrom så vel som automater (Når det gjelder andre IKT-løsninger som nettløsninger og applikasjoner etc., så er dette behandlet under fokusområdet «4. Universell Utforming av e-ressurser, web og sosiale medier».).

Ansvar: BEA og ITA

² Hovedregelen er at IKT-løsninger i Norge skal være universelt utformet. Dette gjelder nettløsninger, applikasjoner og automater. Både private og offentlige virksomheter, lag og organisasjoner må følge regelverket. Mer informasjon finnes på nettsidene til Digitaliseringsdirektoratet, Tilsynet for universell utforming av IKT <https://uu.difi.no/krav-og-regelverk>

Tiltak 2. Oppdatering av AV-utstyr til digital tilkobling og slik at det oppfyller kravene til universell utforming

Oppgradere og vedlikeholde AV-utstyret i auditorier, seminarrom og undervisningsrom slik at dette får digital tilkobling og oppfyller kravene til universell utforming.

Ansvar: ITA

Tiltak 3. Teleslynger og annet utstyr må sjekkes jevnlig.

Det skal være teleslynge i alle auditorier og store undervisningsrom. Der dette ikke er i orden må det monteres nytt utstyr for lydforsterking og teleslynger. Det er både behov for nytt utstyr og oppgradering av eksisterende anlegg. Teleslynger og annet utstyr må sjekkes jevnlig og det må lages en oversikt over kontaktpersoner med ansvar for drift. Mange ansatte vet ikke hvordan teleslyngene fungerer og kan dermed ikke bruke dette utstyret, en oversikt over kontaktpersoner vil derfor være nyttig.

Ansvar: ITA/BEA

Tiltak 4. Alle automater skal oppfylle kravene til universell utforming.

Automater, fysiske og digitale, brukes i større grad på campusene og må derfor vurderes utfra om de oppfyller krav på universell utforming (NS 11022:2013). Alle automater, fysiske og digitale, som brukes på campusene skal oppfylle kravene til universell utforming. Dette gjelder blant annet UBs utlånssystem, rombooking og pullprint etc.

Universitetsbibliotekene tilbyr selvbetjente åpningstider når ansatte ikke er til stede. Selvstendig bruk av automater for utlån og retur blir derfor viktigere. Den universelle utformingen av utlån- og returautomatene på bibliotekene bør derfor vurderes. Tilsvarende utfordringer gjelder også printerløsningen «pullprint» og rombookingssystem. Student-samskipnaden har også utplassert automater for salg utenfor åpningstidene.

Ansvar: Alle

Tiltak 5. Karttjenesten ved UiT må oppdateres og forbedres.

UiT bruker i dag karttjenesten Mazemap. Mye av informasjonen er utdatert og navigering for studenter kan forbedres. Det er behov for å forbedre karttjenesten (Mazemap) ved UiT for

studenter som bruker rullestol. Karttjenesten bør også inkludere informasjon som markerte handicaptoaletter, romegenskaper, teleslynger og annet utstyr for tilrettelegging

Ansvar: BEA

Tiltak 6. Lage god oversikt over utstyr, kontaktpersoner og ansvarsfordeling

Studenter som trenger tilrettelagte leseplasser skal vite hvem de skal henvende seg til for å få leseplass. Det finnes noen leseplasser på bibliotekene, men få tilrettelagte. Det må lages en oversikt over hvilke typer tilrettelagte leseplasser som finnes ved de ulike campusene og hvem som har ansvar for dem.

Ansvar: UB

6 Fokus 4: Universell Utforming av e-ressurser, web og sosiale medier

Alle IKT-løsninger, inkludert eksisterende løsninger, skal være universelt utformet innen 1.januar 2021. Dette følger av §18 i Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven), samt av Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger. Alle former for digitale læremidler skal være i tråd med kravene til universell utforming.

Ved UIT Norges arktiske universitet er det behov for en gjennomgang av status og kvalitetssikring av arbeidet med implementeringen av universelt utformede løsninger. Dette arbeidet foreslås koordinert av en arbeidsgruppe for universell utforming av e-ressurser, web og sosiale medier. Arbeidsgruppa bør være bredt sammensatt for å sikre at tjenester på tvers av de tradisjonelle administrative avdelingene ved UIT kan ses i sammenheng. Fakultetene, studentene og spesialtjenestene RESULT og HELPED må inkluderes i arbeidet.

Universell utforming betyr at brukerne, uavhengig av sine forutsetninger, på en god og enkel måte kan ta i bruk nettsider, applikasjoner og automater (Se Fokus 3: Utstyr og fysiske fasiliteter) som de møter i hverdagen. Nettløsninger omfatter alle typer nettsteder, sosiale medium, mobilversjoner og mobilapplikasjoner som må laste ned oppdatert informasjon over internett for å fungere. Universell utforming skal sikre at ingen stenges ute fra å bruke løsningene.

Tilsynet for universell utforming av IKT som er underlagt Digitaliseringsdirektoratet har laget en god oversikt over hvilke krav og regler som gjelder: <https://uu.difi.no/krav-og-regelverk>

6.1 Beskrivelse av tiltakene for universell utforming av e-ressurser, web og sosiale medier

Tiltak 1. Universell utforming av alle e-ressurser, web og sosiale medier

Fra 1.januar 2021 stilles det krav til at alle (både nye og gamle IKT løsninger) skal være universelt utformet. Det innbefatter nettsider, applikasjoner og automater.

Ansvar: Universitetsledelsen

Tiltak 2. Oppretting av arbeidsgruppe for koordinering av tiltak for arbeidet med universell utforming av e-ressurser, web og sosiale medier

Det oppnevnes en arbeidsgruppe for å koordinere en gjennomgang av status og kvalitetssikring av arbeidet med implementeringen av universelt utformede IKT-løsninger ved UiT: e-ressurser, web og sosiale medier. Arbeidsgruppa bør være bredt sammensatt for å sikre at tjenester på tvers av de tradisjonelle administrative avdelingene ved UiT kan ses i sammenheng. Fakultetene, studentene og spesialtjenestene RESULT og HELPED må inkluderes i arbeidet.

Ansvar: Universitetsledelsen

Tiltak 3. Teksting av video

Video og lydopptak benyttes i større og større grad for å formidle innhold. Video, podkast og andre lydopptak er mye i bruk. For at alle skal få tilgang til den samme informasjonen, skal innholdet også komme frem i form av tekst. Alle videoopptak som inneholder lyd skal være tekstet, eller eventuelt at det finnes en tekstbeskrivelse som gjengir relevant lydinnhold i videoen.

Ansvar: RESULT, FUF, ITA

Tiltak 4. Universell utforming av nettsider og plattformer

Alle UiT sine nettsider og plattformer for nettsider (Studentweb, Canvas, iKnowBase, WordPress og eventuelt andre nettløsninger) skal oppfylle kravene til universell utforming på nett (Oppfylle WCAG 2.0 kravene).

Ansvar: FUF og ITA

Tiltak 5 Digitale eksamensløsninger

Digitale eksamensløsninger skal etterstrebe å få implementert universelt utformede løsninger (talesynteser, zoomtekst) slik at studenter med særskilte behov i størst mulig grad kan anvende samme løsninger som øvrige studenter.

Ansvar: FUF

Tiltak 6 Universell utforming e-bok

UB må gå gjennom de store e-bok leverandørene for å forsikre at materialene de leverer oppfyller kravene til universell utforming. Eventuelt se på nye mulige leverandører.

Ansvar: UB

7 Fokus 5: Individuell tilrettelegging

Studenter med nedsatt funksjonsevne møter en rekke ulike barrierer i høyere utdanning. Undersøkelser viser at de fleste mener at barrierene fører til at de må jobbe hardere enn andre studenter og at studieprogresjonen reduseres³.

Hvilke barrierer studenter møter i sine studier varierer med type funksjonsnedsettelse. Mange av studentene med nedsatt funksjonsevne mener at bedre tilrettelegging kunne redusert problemene. En stor andel mener at video- eller lydopptak av forelesninger og utdeling av forelesningsnotater ville vært nyttig for dem, uavhengig av type funksjonsnedsettelse. Selv

³ Proba-rapport nr. 2018-02, «Barrierer i høyere utdanning for personer med nedsatt funksjonsevne. Utarbeidet for Barne-, ungdoms—og familiedirektoratet», https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Barrierer_i_hoyere_utdanning_for_personer_med_nedsatt_funksjonsevne.pdf

om studenter med nedsatt funksjonsevne jobber hardere og deltar mindre i sosiale aktiviteter enn andre studenter, er de jevnt over nesten like fornøyd med studiesituasjonen som andre studenter.

Når den universelle utformingen er god, er det færre som har behov for individuell tilrettelegging. UiT vil sørge for individuell tilrettelegging så langt det er egnet der hvor universell utforming ikke er tilstrekkelig. UiT må sikre at de som har behov for tilrettelegging, får et likeverdig og godt tilbud, slik at de kan gjennomføre sine studier. Det bør være enkelt for studenter å finne ut hvem de skal kontakte, hva slags rettigheter og plikter de har, og hvilke frister som gjelder. UiT må sikre at tilbudet er like godt uavhengig av hvilket fakultet og campus man studerer ved.

I tillegg må fakultetene ha tilgang på støtte og kompetanse slik at de er i stand til å tilby slik likeverdig og god tilrettelegging. Det må være et fleksibelt system som er tilpasset den enkelte student, og hvor man sammen søker å legge til rette for studenten. Her er det ikke bare UiT som er part, men mange andre aktører som studenter med behov for individuell tilrettelegging må forholde seg til.

7.1 Beskrivelse av tiltakene med individuell tilrettelegging

Tiltak 1. Rett til individuell tilrettelegging

Alle studenter med særskilte behov har rett til en egnet individuell tilrettelegging av lærested, undervisning, læremidler og eksamen.

Ansvar: FUF

Tiltak 2. Evaluere arbeidet med individuell tilrettelegging

Arbeidet med tilrettelegging skal evalueres i perioden. Denne evaluering bør bygge på tilbakemeldinger fra ansvarlige for tilrettelegging ved fakultetene og studenter som i dag får individuell tilrettelegging. Evalueringen er nødvendig for å skaffe et bedre grunnlag for enkelt beslutninger og videreutvikling av tilretteleggingsarbeidet.

Ansvar: FUF

Tiltak 3. Likebehandling

Det må sikres likebehandling på tvers av fakultet og campus gjennom etablering av gode og felles rutiner for individuell tilrettelegging ved UiT. Vi ønsker at en koordinerende instans sammen med Tilretteleggingsforum kan være rådgivende og koordinerende for fakulteter og sentrale enheter. Det er behov for kompetanse innen fagfeltet tilrettelegging og hvordan man kan tilrettelegge for studenter med ulike funksjonsnedsettelse.

Det er også ønskelig at en koordinerende instans kan ha pådriveransvar for oppfølging av individuell tilrettelegging, bistå med kompetanseheving for studieveiledere, samt veiledning og/eller fellesmøter med studenter, fagmiljø og andre parter ved behov.

Ansvar: FUF / Koordinerende instans / Tilretteleggingsforum

Tiltak 4. Etablere informasjonsbase på nett

Etablere nettside om individuell tilrettelegging med tydelig, enkel og tilgjengelig informasjon til studenter. Her kan informasjon og praksis fra Tilretteleggingsforumet gjøres tilgjengelig for ansatte som jobber med universell utforming og studenter som har behov for tilrettelegging.

Ansvar: FUF

Tiltak 4. Etablere nettside om individuell tilrettelegging

Etablere nettside om individuell tilrettelegging med tydelig, enkel og tilgjengelig informasjon til studenter.

Ansvar: FUF

Tiltak 5. Tilrettelegging av eksamens- og vurdering

Studenter med funksjonsnedsettelse og studenter med særskilte behov har rett til egnet individuell tilrettelegging av lærested, undervisning, læremidler og eksamen, for å sikre likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter.

Ansvar: UB/ Fakultetene/FUF

Tiltak 6. Løfte studentenes utfordringer til nasjonale instanser

Det er viktig at studentenes utfordringer i forhold til universell utforming og tilrettelegging ikke bare består av lokale planer og tiltak. I noen sammenhenger kan det være nødvendig å løfte problemstillinger og utfordringer opp til nasjonale arenaer og organer, slik at utfordringene kan finne nasjonale løsninger. Det legges her til grunn at dette er en oppgave for UiT's øverste leder, rektor.

Ansvar: Rektor

8 Vedlegg 1 – Lover, forskrifter og standarder

8.1 Lover og forskrifter

Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven)

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-04-01-15>

Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51/>

Lov om offentlige anskaffelser (Anskaffelsesloven)

<https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1999-07-16-69>

Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>

Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-06-21-732>

Forskrift om tekniske krav til byggverk (Byggteknisk forskrift)

<https://lovdata.no/dokument/SFO/forskrift/2010-03-26-489>

8.2 Krav og regelverk til IKT-løsninger

Tilsynet for universell utforming av IKT er underlagt Digitaliseringsdirektoratet (Digdir). Digdir har utviklet krav og regelverk for universell utforming av IKT. Hovedregelen er at IKT-løsninger i Norge skal være universelt utformet. Dette gjelder nettløsninger, applikasjoner og automater. Både private og offentlige virksomheter, lag og organisasjoner må følge regelverket.

Mer informasjon finnes her: <https://uu.difi.no/krav-og-regelverk>

8.3 Norsk standard i forhold til universell utforming og IKT

NS 11021:2013 Universell utforming – Tilgjengelige elektroniske tekstdokumenter – Krav til utforming, oppmerking og filformater

NS 11022:2013 Universell utforming – Automater for allmenn bruk – Krav til fysisk utforming og brukerdiallog

NS 11030:2013 Universell utforming – Likeverdig tilgang til tjenester og krav til personlig tjenesteutøvelse

NS 11040:2013 Universell utforming – Brukermedvirkning og IKT

8.4 Internasjonale «guidelines»

WCAG 2.0 /2.1 Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 /2.1

Retningslinjer for tilgjengelig webinnhold (WCAG) 2.0 definerer hvordan webinnhold kan gjøres mer tilgjengelig for personer med nedsatt funksjonsevne

EUs webdirektiv om universell utforming av offentlige nettsteder og mobilapplikasjoner (WAD), vil bli en del av norsk rett. WCAG 2.1 overtar for 2.0 og det innebærer noen nye krav utover dagens regelverk.

WCAG 2.0: <https://www.w3.org/Translations/WCAG20-no/>

WCAG 2.1: <https://www.w3.org/TR/WCAG21/>

Digitaliseringsdirektoratet: <https://uu.difi.no/krav-og-regelverk/webdirektivet-og-wcag-21>

ATAG 2.0: The Authoring Tool Accessibility Guidelines (ATAG) 2.0

The Authoring Tool Accessibility Guidelines (ATAG) 2.0 provide detailed accessibility standards for creating web content authoring tools.

<https://userway.org/compliance/atag>

WAI-ARIA - the Accessible Rich Internet Applications Suite

WAI-ARIA - the Accessible Rich Internet Applications Suite definerer en måte å gjøre webinnhold og webapplikasjoner mer tilgjengelig for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Det hjelper spesielt med dynamisk innhold og avanserte brukergrensesnittkontroller utviklet med Ajax, HTML, JavaScript og relaterte teknologier.

<https://www.w3.org/WAI/standards-guidelines/aria/>

UAAG 2.0 User Agent Accessibility Guidelines (UAAG)

User Agent Accessibility Guidelines (UAAG) forklarer hvordan man kan gjøre agenter tilgjengelige for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Agenter inkluderer nettlesere, nettleserutvidelser, mediaspillere, lesere og andre applikasjon

UTKAST

